Tema: Kontantfritt

”Utbildning är något underbart. Om man inte kunde skriva sitt namn, skulle man få betala med kontanter.” Så uttryckt författaren Rita Mae Brown sin aversion mot kontanter. Och hon är inte den enda. Allt fler tycker illa om cash och allt mer pekar mot att vi sakta men säkert rör oss mot ett kontantfritt samhälle. I detta nyhetsbrev fördjupar vi oss i kontanternas vara eller icke vara och spekulerar i vad som kommer istället.

Card is king

Redan för 2 500 år sedan började människan använda mynt i handelstransaktioner. Och i princip är det fortfarande samma grundtanke som gäller: mynt är små, runda metallstycken som visar valör och regent. När det gäller pengar tycks vi alltså ha svårt för snabba förändringar. Men trots det ser vi nu en gradvis övergång till ett kontantfritt samhälle. Redan idag sker hela 70 procent av alla inköp med kort (DN 7 aug 2010).

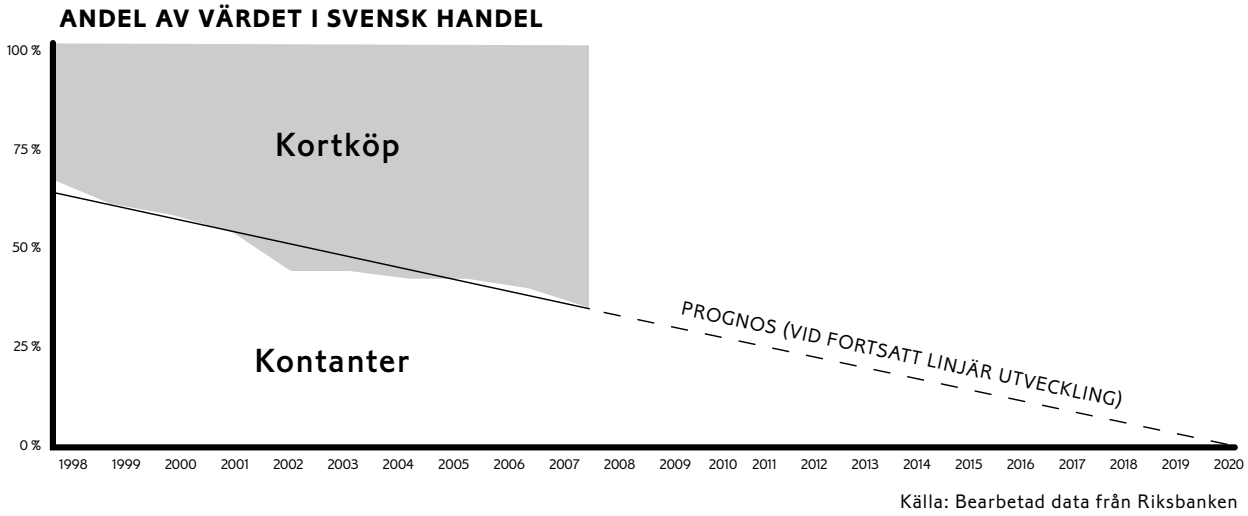

Andelen cash minskar snabbt.

Om man (något ovetenskapligt) leker med tanken att utvecklingen följer den rätt så linjära utveckling vi sett de senaste 10 åren så kommer kontanter att vara helt borta omkring 2020. Kommer det gå så fort? Eller kommer det att gå snabbare?

Det som talar för att det kommer att gå långsammare är att även om kortbetalningarna ökar snabbt så minskar inte kontantuttagen i samma takt. Det hela beror på att den totala konsumtionen ökar. Men *andelen* kortköp fortsätter att öka stadigt.

Det som talar för att utvecklingen ändå går relativt snabbt är att tekniska genombrott, som betalning via mobiltelefonen gör att övergången kan bli disrupt och att cash rätt snabbt kan fasas ut. Låt oss studera vilka drivkrafter och motkrafter det finns.

Aktörer mot kontanter

Många olika aktörer verkar för ett kontantlöst samhälle. I Sverige verkar bland andra Svensk Handel, Finansinspektionen, Finansförbundet, Polisen och en rad fackföreningar för att få bort kontanter. Även många handlare vill ha bort kontanter i kassorna för att minska rånrisken. Eftersom kostnaderna för kontanthanteringen är så kostsam - och det i slutändan är konsumenten som får stå för notan - ligger det även i allmänhetens intresse.

I Kalmar har banker och handeln gått ihop med polis och kommun för att minska kontanthanteringen. Initiativet ”Tryggare Kalmar” har under dess första år minskat kontanterna med över 100 miljoner kronor i butikerna. Även många krögare vill ha bort kontanterna på grund av svart konkurrens och ökad rånrisk. Till och med vissa torghandlare på Hötorget i Stockholm har börjat erbjuda kortbetalning.

“Varsssågoda färska jordgubbar. Visa och Mastercard går bra.”

Inom EU driver man sedan 2008 initiativet SEPA (Single Euro Payment Area) för att skapa ett gemensamt system för kortbetalning inom Europa. Med ett SEPA-kort kan kunderna betala i butiker och göra kontantuttag i automater med samma kort i samtliga EU-länder.

Stora kostnader

Ytterligare ett skäl som talar mot kontanter är att de är kostsamma. En kortbetalning kostar i snitt 3 kronor medan en kontantbetalning kostar 4:60 (Penning och valutapolitik 2/2008). Att kontanthantering inte är gratis blir tydligt om man betänker alla associerade kostnader som kassahantering, bankomater, värdetransporter, förluster vid rån och förlorade ränteintäkter. Hanteringen som omgärdar kontantanvändningen kostar svenskarna 11 miljarder per år. I slutändan är det förstås konsumenterna som indirekt får stå för denna nota.

Kontanter sliter på miljön

Ett annat skäl för kontantfrihet är miljön. Jag satte mig och räknade efter hur mycket metall alla svenska mynt i cirkulation är skapade av. Det tog ett bra tag (jag räknade dock inte alla mynt för hand), men resultatet är att de sammantaget består av 11 668 ton koppar, 2 946 ton nickel, 118 ton zink, 83 ton aluminium och 24 ton tenn. Lägg till detta 362 224 000 sedlar så inser man att kontanter är ett enormt slöseri med naturresurser. Studier visar också att en kortbetalning har mindre påverkan på växthuseffekten än en kontantbetalning. Riksbanken menar att kontantförsörjningen är den av deras verksamheter som påverkar miljön mest. Att transportera digitala bitar är betydligt miljövänligare än fysiska atomer.

Omiljövänliga atomer. (Foto: The Akermans, Flickr)

Jakten på trygghet

Det svenska folket har utvecklat ett överdrivet behov av trygghet menar läkaren David Eberhard. Som en följd borde vi bli allt mindre intresserade av att ha kontanter på oss eftersom de inbjuder till rån. Omkring tiotusen rån anmäls årligen och kontanter anses vara den enskilt största anledningen. Länspolismästare Carin Götblad menar att ett minskande av kontanter i samhället är den starkaste enskilda åtgärden för att minska rånen.

Ska man verkligen behöva hjälm vid bankomaten?

Den kontantlösa generationen

Ett tecken på att vi över tid går mot ett kontantlöst samhälle är att ungdomar i mycket högre grad än äldre använder kort. En 20-åring väljer kort framför kontanter redan vid i snitt 60 kronor, medan en 60-åring inte plockar fram kortet förrän beloppet överstiger 180 kronor, enligt Finansförbundets statistik. För köp under 50 kronor så tar 31 procent av de unga (20-25 år) fram kortet, medan siffran för äldre (55-65 år) endast är 3 procent.

Många unga får kort tidigt i livet och, som man säger, socialiseras därmed med kortbetalning från unga år. Att detta kommer att färga deras framtida betalvanor är uppenbart. Man kan tala om framväxten av en en kontantlös generation.

Man kan också se en könsskillnad där kvinnor betalar oftare med kort och ökar sin kortanvändning mer än männen (här är det ett övertydligt upplägg för ett mansgrisskämt men jag passar).

Hur förtjust och benägen att använda cash kommer denna 14-åring att vara i sitt liv?

E-handel, gratissamhälle och automatisering

Internet utvecklas och frodas och e-handeln med den. Numera uppgår e-handelns andel av den totala handeln till ca 5 procent. 91% av svenskarna handlar för i snitt 856 kr i månaden på nätet, vilket årligen blir över 20 miljarder kronor. Det intressanta är att betalningarna i dessa fall i princip uteslutande är kontantlösa.

Till detta kan man också lägga gratisfenomenet (se Futurewise nyhetsbrev aug 2009). Vi tar del av gratistidningar, liksom tjänster som Spotify, Skype och Gmail utan att betala. I takt med att allt mer erbjuds gratis så plockas förstås pengar helt bort ur ekvationen och ersätts av reklam eller andra alternativa valutor. Detta blir speciellt påtagligt i det digitala universumet där kontanter i princip helt lyser med sin frånvaro. Ju mer digitala våra liv blir - och den utvecklingen är rätt tydlig - desto mindre intressant med cash.

Kapitalismen i sig driver också bort kontanter. Istället för att ha en person som tömmer parkeringsautomater på mynt blir det effektivare att erbjuda kortbetalning. Istället för att ha dyra bankkassörer och -kassörskor tar bankerna bort kontantkontor och låter kunderna själva hantera sina banktjänster på nätet. Och så vidare i flera branscher.

Den mobila graalen

Något annat som talar för kontantlösheten är nya tekniska lösningar. Många aktörer arbetar på olika håll med att förse mobiltelefoner med inbyggda betalsystem. Det kanske mest lovande är NFC (Near Field Communication) som innebär att man kan vifta med sin mobil i kassan och slå in en PIN-kod för att betala. Detta talas det om på konferenser och mässor och det är väldigt hett. Men då ska man komma ihåg att jag själv stod på en mässa och tillsammans med Visa demonstrerade NFC-betalningar 2003. Och då var det också väldigt hett. Problemet med de tekniska lösningarna är att samtliga befintliga aktörer i värdekedjan måste acceptera dem för att dessa inte ska agera bromsklossar. Det kan lika gärna kan bli en proprietär lösning från Apple eller liknande som slår på grund av NFCs tröghet.

NFC som det såg ut 2003 i Cannes och några av de tiotal lanserade NFC-lurarna.

Med tanke på att det finns 4 miljarder mobiltelefoner men bara 2,4 miljarder bankkonton i världen så är det inte orimligt att mobilen blir viktig för betalning på många ställen i världen. I Japan använder man redan mobilen till att köpa läsk i automater, åka t-bana och checka in på flygplatsen. Till och med många länder som man vid en första anblick inte förknippar med tekniskt ledarskap ligger långt före västvärlden. I Indonesien, Bangladesh, Filippinerna och Nigeria använder man redan mobila betalningar som en del i vardagen.

Mobil betalning i läskautomat i Japan, samt filippinska GCash och nigerianska MoneyBox.

Bortom mobilen

Det är inga större problem att drömma upp häftiga tekniska scenarier. Varför inte operera in ett chip i kroppen och sen tar man betalt genom att snabbt scanna av t.ex. armen? Låter det obehagligt kanske? Det tycker i alla fall inte 24 procent av alla unga män (14-18 år) enligt en studie av Datainspektionen.

Redan idag finns denna möjlighet på nattklubben Baja Bar i Barcelona. Där kan VIP-kunder operera in ett RFID-chip och sen betala entré och drinkar genom att bli scannade. Fast när jag var där på studiebesök var utrustningen trasig, så det var väl mest en gimmick. Värderingsskiften som dessa kan leda till rena science fiction-scenarier, samtidigt som att de inte ska underskattas. Tänk på att 80 miljoner personer odlar virtuella grönsaker på Farmville - en otänkbar tanke för tio år sedan.

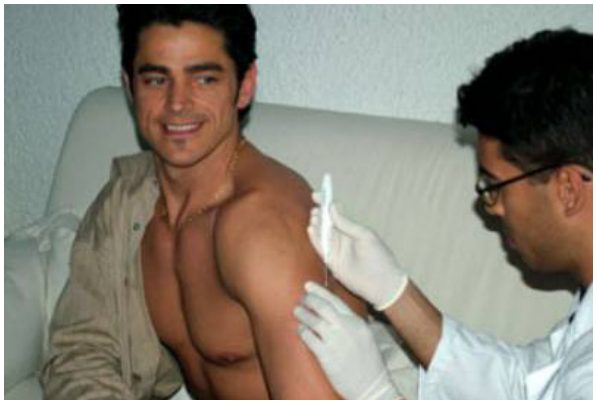

Bara ett litet stick... och vips så kan du betala drinkarna i baren med armen (Baja Bar)

Tidigare misslyckanden

Utvecklingen går otvetydigt mot ett kontantlöst samhälle, men i långsam takt. Såväl Island som Singapore har försökt att helt avveckla kontanter – utan att lyckas. I USA kom man långt med Pay by touch som hade 800 personer anställda och 3,6 miljoner användare. Men det fungerade inte heller av okända skäl. Cash-kortet är ett svenskt sorgebarn. Förändring är jobbig.

Cash-kortet och Pay by touch floppade rejält.

Motkrafter

Ovan har vi beskrivit drivkrafter som talar för ett kontantlöst samhället. Men det finns också motkrafter som försöker motverka en sådan utveckling.

Svart marknad: För kriminella är kontanter en välsignelse. Svarta pengar och pengatvätt är vardag för olika ljusskygga verksamheter. Uppskattningsvis två tredjedelar av all kontanthantering är i den svarta och kriminella ekonomin.

Integritet: Man får inte glömma bort att kontanter har fördelar. En av de största är att de, i motsats till andra betalmedel, inte är spårbara. Med tanke på att sätten att kartlägga våra köpmönster blir mer raffinerade kan det ibland finnas motstånd till att betala med kort.

Jakten på trygghet: Denna kommer igen även som motkraft eftersom många upplever kortbetalning som något osäkert. En ogrundad rädsla för olika former av bedrägier och skimming gör många tveksamma att ta fram kortet i vissa situationer.

En vanlig bankomat eller? Nej, här var det skimmingdevicer på plats.

Snart är kontanter borta

Att ta bort kontanter är inget trauma. Vi har tekniken för att skapa ett mer effektivt, bekvämt och fritt flytande medium för transaktioner. Till och med i spelet Monopol är kontanter numera ersatta av betalkort.

Snart tar mobilbetalningar över och nostalgiker och numismatiker kommer att sitta och putsa sina gamla mynt. Fysiska pengar tar plats, samlar bakterier, påverkar miljöbelastningen och är dyra att hantera. Snart är de historia.

Fram med kortet om du står på min gata!

För mer info och prenumeration på detta nyhetsbrev, kolla in **www.futurewise.se**
Intresserad av inspirerande trendföredrag? Maila på **info@futurewise.se**
Bilder i detta nyhetsbrev är förutom egna bland annat från Flickr Creative Commons.